

det sidste Aarhundrede af Foreningen med Sverige. I en værdifuld Indledning skildrer Udgiveren hele den svensk-finske Forsvarspolitik indtil den sidste ulykkelige Krig 1808—09. Den Forsvarsplan, som allerede 1723 opgjordes af Generalmajor Axel Löwen, blev afgørende for hele det kommende Aarhundrede. Hovedvægten skulde herefter lægges paa Kystens Forsvar, thi kun herigennem var det muligt at faa Undsætning fra Sverige. Da Landet var tyndt befolket, skulde man bøde herpaa ved Befæstninger, dels ved Grænsen, dels inde i Landet, dels endelig paa Kysten. Men Angrebet var det bedste Forsvar, og derfor burde man først og fremmest tænke paa et Fremstød over (det russiske) Viborg mod St. Petersborg. Löwens Tanker blev grundlæggende for hele Udviklingen, men der gjordes rigtignok meget lidt for at gennemføre dem før efter den uheldige Krig 1741—43. Nu begyndte man fra 1748 under Ehrensvärds Ledelse at befæste Helsingfors med Sveaborg — altsaa Löwens Kystfæstning — foruden et mindre Anlæg ved Lovisa mod Øst — altsaa Grænsefæstningen. Ehrensvärd kom saaledes til at udføre Löwens 25 Aar gamle Plan, hvilket naturligvis ikke gør noget Skaar i hans Ære som den geniale Skaber af »Nordens Gibraltar«. Men Planens Udførelse voksede dens Ophavsmænd over Hovedet. I Aarhundredets Slutning kom man desuden under Paavirkning af Frederik den Stores, senere Napoleons, Sejre ind paa den Tanke, at lægge Hovedvægten paa det levende Værn. Resultatet var, at Sveaborg vel blev gjort saa nogenlunde færdig, men at man opgav at medtage Helsingfors. Hovedmotivet, at skabe en befæstet Havn for en svensk Landgang, var hermed forflygtiget, thi fra Sveaborg, der ligger paa Oer, kunde en Hær ikke marschere ind i Landet. Gustav III genoptog derfor med god Grund Löwens offensive Tanker i Krigen 1788—90, og da den sidste Forsvarskrig kom 1808, havde Finland ved Siden af en svag Hær en Fæstning, der var ude af Stand til at yde denne nogen virkelig Støtte. Det sørgelige Resultat var hermed givet.

Professor Juvas Udgave giver rigeligt Stof til Overvejelser den Dag i Dag, og det maa alene beklages, at han i sin Indledning konsekvent anvender finske Stednavne, hvad der volder Læseren meget Hovedbrud, før han opdager, at f. Eks. Viapori er Sveaborg og Unsikaupunki Nystad.

K. F.

Under betydelig Deltagelse afholdtes i Dagene 29. August—3. September 1938 den 8. *internationale Historikerkongres i Zürich*, der med Gæstfrihed modtog de mange fremmede og havde stillet

de fortræffeligt indrettede Lokaler i det store moderne »Polytechnicum« til Raadighed som Forelæsningsrum. Til Kongressen var anmeldt ca. 1000 Deltagere repræsenterende ca. 50 Nationer. Selv saa fjerne Lande som Afghanistan, Australien, Indien og Uruguay havde tilmeldt Deltagere, men iøvrigt var — foruden naturligvis Schweiz selv — især Tyskland, Italien og Polen rigt repræsenterede. Fra de nordiske Nationer var navnlig danske Historikere mødt frem (ialt 17), hvorimod Norge, Sverige og Finland talmæssigt set stod en Del tilbage. Som Kongressens Præsident fungerede den siden (1939) afdøde Professor Harold Temperley fra Cambridge, til hvis Efterfølger paa Afslutningsmødet valgtes Dr. Waldo G. Leland fra Washington¹.

Den 8. internationale Historikerkongres blev afholdt paa et Tidspunkt, da den udenrigspolitiske Situation i Europa kendetegnedes ved en stærk Spænding. Den almindelige Følelse heraf kom stærkt til Orde ved flere Lejligheder, saaledes allerede ved Aabningshøjtideligheden i St. Peters Kirke, hvor Bundesrat, Dr. Ph. Etter i manende Ord rettede en alvorlig Appel til de forsamlede Historikere om gennem deres Forskning at bidrage til at skabe en større Forstaaelse mellem de enkelte Folkeslag og vække en klarere Ansvarsbevidsthed hos dem, der er Nationernes Styrere. Under selve Kongresforhandlingerne og under det private Samvær mellem de forskellige Landes Repræsentanter gjorde der sig nu og da en vis Usikkerhed gældende.

Det fastlagte Arbejdsprogram bød paa en Mangfoldighed af Foredrag over de mest forskelligartede Emner. Kongressen var delt i 15 Sektioner, nemlig for: 1) Præhistorie og Protohistorie, 2) Oldtidens Historie, 3) Hjælpevidenskaber, Arkivvæsen og det historiske Arbejdes Organisation, 4) Numismatik, 5) Middelalder og Bysans, 6) Den nyere Tid indtil 1914, 7) de ikke-europæiske Landes Historie, 8) Religions- og Kirkehistorie i Middelalderen og den nyere Tid, 9) Rets- og Forfatningshistorie, 10) Økonomisk og social Historie i Middelalderen og den nyere Tid, 11) Krigs- og Hærhistorie, 12) Aandelige og filosofiske Strømninger, 13) Videnskaberne Historie, 14) Historisk Metode og Teori, Historieundervisning og 15) Historisk Syntese (centre international de synthèse). — Alt i alt var der anmeldt 315 Foredrag, men ikke faa af disse blev aldrig holdt, da de paagældende Foredragsholdere blev borte. En beklagelig Uskik var det, at Foredragsholdere, der var blevet forhindrede, jævnlig undlod i Forvejen at sende

¹ Kongressens videnskabelige Forhandlinger foreligger nu udgivne i Bulletin of the International Committee of Historical Science Nr. 39—40 og 44.

Afbud. Forelæsningerne blev holdt paa Kongressens fem Hovedsprog: Tysk, Fransk, Engelsk, Italiensk og Spansk, og blandt Talerne kunde træffes Repræsentanter for næsten alle Folkeslag. Man lagde dog særlig Mærke til talrige Foredrag af Italienerne og Polakker. At give Referat af saa mange Forelæsninger vilde være lige saa umuligt, som det var at overkomme at høre dem alle. I Almindelighed kan det siges, at der blev holdt mange fortræffelige Foredrag om specielle Emner inden for den i vore Dage saa vidtstrakte historiske Arbejdsmark, men at det kun var et Faatal af Foredragene, der ved sit Emne eller sin Behandlingsmaade havde Bud til større Kredse. Blandt saadanne kan dog nævnes Professor O. Scheel's om »der Volksgedanke bei Luther«, C. K. Webster's om »Palmerston and the liberal movement 1830—1841«, Hans Hirsch's om »Methoden und Probleme der Urkundenforschung«. Fra aandshistorisk Omraade bør især fremhæves den franske Professor Augustin Fliche's interessante Redegørelse for »l'état actuel des études d'histoire ecclésiastique du Moyen-âge en France« og den schweiziske Professor Wolfram v. d. Steinens charmerende Skildring af »Die Renaissance des XII. Jahrhunderts«.

Medens af svenske Forskere bl. a. Riksarkivarie Helge Almqvist og Arkivraad, Dr. Herman Brulin og af finske Professorerne v. Törne, Rein og Cederberg holdt Foredrag, kunde Danmark kun møde med een Forelæser, Professor Aage Friis, der talte om »la politique extérieure du Danemark et les aspirations de la famille royale danoise après la guerre de 1864« og bl. a. stærkt betonede den faste Neutralitetsvilje, der udmærkede Kong Christian IX. Foredraget, der i sin Helhed er offentliggjort paa Dansk i »Politiken« (6. September 1938), fremkaldte en Takketale fra Professor Otto Scheel, der fremhævede Foredragsholderens Grundighed og Objektivitet og i alt væsentligt kunde slutte sig til den givne Fremstilling. Prof. Friis betonede i nogle afsluttende Bemærkninger den Værdi, man maatte tillægge Prof. Scheels Udtalelser, fremsat som de var netop paa en international Kongres.

Der kan næppe være Tvivl om, at det 8. internationale Historikermøde virkede inspirerende paa mange Deltagere baade gennem de Foredrag, der blev afholdt, og ved det personlige Samvær. Det var dog nok muligt, at Deltagerne kunde have haft et endnu større Udbytte af Kongressen, hvis Arbejdsprogrammet ikke havde været saa haardt belastet, som det var, og især hvis der havde været større Adgang til at stifte Bekendtskab med Kolleger inden for de forskellige Faggrupper. For ikke faa Kongres-

deltagere var det i Zürich en Skuffelse, at de kun i ringe Grad kom i Berøring med Fagfæller fra andre Lande, hvis Navne vel fandtes opført paa Deltagerlisten, men hvis personlige Bekendtskab det ofte beroede paa en ren Tilfældighed, om man fik Lejlighed til at gøre.

Bjorn Kornerup.

Den sparsomme historisk-kartografiske litteratur har faaet en nyttig tilvæxt i britten J. F. Horrabin's tre udmærkede smaa kortbøger *Atlas of Current Affairs*, *Atlas of Empire* og *An Atlas of European History from the 2nd to the 20th Century*, der i aarene 1934—37 er udgivet af Victor Gollancz, London, for 3 sh. 6d. stykket. Horrabin, der først blev kendt som kartograf ved sine bidrag til H. G. Wells's verdenshistorie, bruger en ensartet fremgangsmaade ved alle tre atlas. Hvert af dem bestaar af mindst 70 kort, der kun behandler et enkelt land eller et enkelt emne paa hvert blad. Princippet er forenkling, klarhed, overskuelighed. Derfor medtager Horrabin's kort kun de for det paagældende spørgsmaal vigtigste lokaliteter og søger i stedet at virke ved forskelligt tegnede skraveringer og signaturer samt ved klare stærke omrids. Hvert kort ledsages af en text, der giver historiske, geografiske, politiske og økonomiske oplysninger. Det er i denne knappe og letlæselige kommentar lykkedes forfatteren at koncentrere en stor mængde nyttig viden. I »Atlas of European History« giver 28 kort oversigter over den almen-europæiske udvikling og de for vor verdensdel mere eller mindre fælles problemer, som f. x. feudalismen, korstogene, byernes fremvæxt. De øvrige 42 kort behandler spørgsmaal vedrørende enkelte stater eller begrænsede landomraader. »Atlas of Current Affairs« skildrer verden efter Versailles-freden. Enkelte af dets kort gaar derfor igen i »Atlas of Empire«, som uddyber den moderne tids særlige koloniproblemer paa baggrund af de sidste menneskealdres udvikling. Horrabin inspireres i sit arbejde af en klar anti-imperialistisk tendens, men det svækker ikke værdien af hans kort og kommentarer; faar ham tværtimod til at sætte fingeren paa spørgsmaal, andre ofte lader ligge.

F. W. W.

Verdenskrigen 1914—18 forhindrede »Der Verein für Han-sische Geschichte« i at faa afsluttet det for forskningen af Nord-europas historie i ældre tid saa betydningsfulde værk, *Hansisches Urkundenbuch*. Da publikationen standsedes 1916 med udgivelsen af bind XI manglede af hele rækken, der skulde omfatte alle